

ЛІТНІ КОЛОНІЇ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ НА ТЕРИТОРІЇ ЗАКАРПАТТЯ У 20-30 – РР. ХХ СТОЛІТТЯ

Сивохоп Ярослав Михайлович,

м.Ужгород

У статті розкрито тему ролі літніх колоній у процесах формування навичок здорового способу життя та підвищення функціональності дитячого організму в цілому. Значна увага приділяється проблемі здоров'я дітей у період 20-30-х років ХХ століття на території Закарпаття. У статті наводяться цитати видатних діячів того часу стосовно проблеми здоров'я дітей. Визначено основні педагогічні умови організації та проведення літніх колоній.

Ключові слова: здоров'я, здоровий спосіб життя, літні колонії, педагогічні умови, діти, підлітки.

На початку ХХ століття розвиток освіти і школи досягався великими зусиллями педагогів і культурно-освітніх діячів, які не залишалися байдужими до багатьох проблем, а саме - політичне безправ'я, матеріальні нестатки, висока плата за навчання і поряд проблеми ослабленого здоров'я, алкоголізм, що був поширеним серед населення краю і вважався хворобою віку.

Педагогічна думка того часу формувалася на основі таких ідей:

- школа дає молоді дві цінності - навчання і виховання;
- школа поряд із сім'єю має виконувати важливу роль як соціальний інститут;
- функція школи полягає в тому, щоб сформувати людину, пристосовану до громадського життя, людину, яка здатна придбувати свої антисоціальні інстинкти та шкідливі звички.

На сторінках часопису «Наша школа» (1937, № 8-9) були вміщені висновки лікарів, педагогів щодо шкідливого впливу алкоголю на організм людини. «Алкоголь шкодить у багато більшій мірі молодим організмам, він притуплює всі психічні чинності людини: швидкість думки, спостереження, доцільність реакцій, правильність асоціацій, нищить мозок і нервову систему, веде до нервових і розумових недуг. Діти алкоголіків приходять на світ менше вартісними з кожного огляду.»

На той час надзвичайно цінними є педагогічні погляди О. Духновича щодо фізичного здоров'я молодого покоління. Він розглядає фізичне виховання як обов'язкову складову загального виховання. Кінцева мета фізичного виховання, зводиться до духовної досконалості і розв'язання соціального надзавдання: людина повинна бути не лише освіченою, але й фізично здоровою, готовою долати перепони у житті [6]. В школах того часу ця ідея знайшла поширення з виходом праць «Народна педагогія» та «Книжниця читальня» [7].

На думку О.Духновича, виходячи з принципу природовідповідності, рухливість дитини має бути цілеспрямованим, педагогічно доцільним процесом і не може в повній мірі забезпечити нормальний фізичний розвиток, адже правильне харчування, перебування тривалий час на повітрі у всяку погоду, купання влітку по два рази на день, дотримання особистої гігієни - є важливими складовими процесу виховання, бо фізична, тілесна чистота пов'язана з духовною і моральною.

Ці педагогічні ідеї О.Духновича щодо гармонії навчання і виховання, єдності тіла і духу є актуальними і сьогодні, оскільки О.Духнович, наслідуючи ідеї Каменського і Песталоцці, вважає фізичне виховання органічною складовою частиною розумового, морального, естетичного, статевого, санітарно-гігієнічного виховання.

Гідним продовжувачем педагогічних ідей О.Духновича та традиції закарпатської школи був А. Волошин. Він вважав, що школа повинна дати не лише міцні знання, а й створити умови для нормального фізичного розвитку особистості та сформувати правильний погляд на здоровий спосіб життя.

Так у статті «Корчма і діти» А. Волошин акцентує увагу на гостру соціальну проблему пияцтва серед населення краю, відзначаючи, що «...уже і жони ходять в корчму, но даже малолітніх дітей понесуть с собою родителі в корчму і дають їм напитися паленки.

Це в свою чергу пояснює той факт, що серед школярів «находиться много глупих, тупоумних дітей» [3].

А. Волошин слушно відзначає взаємозв'язок між вживанням алкоголю як дорослими, так і дітьми та його шкідливим, згубним впливом на фізичний та психічний розвиток дитини, адже «...паленка... малюю дітину еще скорше покажить, запутаєт розвиваючийся розум... і подсчет всі сили тілесния и душевная». В статті звертається увага на факт передачі алкогольної залежності по спадковості («от пьяницы редко родятся здоровия діти...») та дається настанова вчителям – «...уважайте в школі на діти пьяницы, будьте к ним ліпші, як родителі їх...» [3].

Важливого значення А. Волошин надавав правильно організованому режиму навчання і дозвілля дитини. Так у праці «Педагогіка і дидактика» вчений-педагог присвятив окремі розділи завданням тілесного виховання, які вибудував на основі вчення І. Локка, Ж.-Ж. Руссо, Г. Спенсера. Педагог вважав, що перший обов'язок вихователя - плекати здоров'я тіла вихованця, а основним завданням тілесного виховання є «обороняти тіло від усіх шкідливих впливів і плекати органи тіла» [4].

Завдячуючи новій політиці Чехословацького уряду у галузі медицини та охорони здоров'я, враховуючи низький життєвий рівень підкарпатських русинів та для створення сприятливих умов фізичного та духовного розвитку шкільної молоді з 1925 року розпочинається створення літніх колоній.

При розробці концепції діяльності літніх колоній був використаний досвід Німеччини, Польщі та Скандинавських держав. До того часу питаннями санітарної гігієни та попередженням захворювання здійснювалися виключно Чехословацьким Червоним Хрестом та організацією «Попечение о молодежи».

Основна мета організації літніх колоній – зміцнення дитячого організму, що опинявся перед загрозою захворювання чи виснаження, задоволення потреби створення необхідних умов для успішної боротьби з хворобами, підвищення душевно-духовного стану дітей. Завдання - створити сприятливі умови для фізичного і духовного розвитку шкільної молоді; зміцнити здоров'я школярів, виробити в учнів звичку правильного способу життя і тим самим підвищити їх самопочуття. До головних завдань також належав розвиток соціального почуття, особливо важливого для майбутніх членів суспільства.

Про низький і недостатній рівень профілактичних заходів щодо попередження захворювань дітей засвідчували такі показники: у Варшаві посилали в літні колонії 44 дітей, у Гамбурзі – 104, Дюссельдорфі – 108 на 10 000 чол. населення, в той же час в Ужгороді на все тридцятитисячне населення міста – лише 30 дітей, в Мукачеві на 30 000 населення – 90, в Берегові на 17 тис. населення – 20, в Хусті на 17 тис. населення – тільки 5 дітей [9].

Підготовка до роботи літньої колонії проводилась у три етапи.

Перший етап. Підготовка лікарсько-педагогічного персоналу, який комплектувався з розрахунку на 45 дітей – один керівник-педагог, два вихователі - педагоги, сестра-санітар, лікар, кухарка, зав. господарством, два господарські робітники.

1. Підбір педагогічних працівників здійснювався за вимогами, які враховували вік (запрошувалася молодь), знання мов (у колонії перебували діти різних національностей - русини, чехи, мадяри, словаки, євреї та ін.).
2. Обов'язкове навчання педагогів та лікарів на 7-денних курсах з підготовки до роботи в колонії.
3. Дотримання санітарно-гігієнічних вимог до місця розміщення колонії, приміщень - спальні, робочої кімнати, кухні, їдальні, ізолятора, туалету, ігрового майданчика.
4. Постійне перебування педагога разом з дітьми, навіть у нічний час.
5. Врахування вікових та індивідуальних (за станом здоров'я) особливостей при формуванні дитячих груп.

6. Складання режиму роботи колонії (з 6.30 до 21.00 години) з обов'язковими елементами: ранкові фізичні вправи, відвідування лікаря, тематичні заняття, ігрова діяльність, купання у водоймі, прогулянка на природі, денний сон, 5-ти разове харчування.
7. Домінування принципу добровільності і свободи при визначенні засад, на яких базується дисципліна і порядок.
8. Координація дій педагогів і лікарів у визначенні змісту та програми дій.

При наборі дітей враховувались фізичний стан дитини, здоров'я батьків (із родин, де була заразна хвороба, діти не брались), загальний стан умов життя, зайнятість батьків, багатодітність родин. Набір здійснювали лікар, соціальний працівник, громадські організації. Для обстеження заводився спеціальний «дітський листок». При відборі діти ділились на 5 груп:

- а) діти здорові і сильні;
- б) діти здорові, але слабкі;
- в) діти, яким загрожує туберкульоз;
- г) хворі;
- д) з різних причин для колонії непридатні.

В колонію приймалися діти груп а, б, в; діти груп г, д направлялися в лікувальні установи. Діти з відкритою формою туберкульозу, запаленням бронхіальних залоз, слизистих оболонок очей, з пороками серця не зараховувались.

Існували і вимоги до підбору місця розташування колонії. Це мало бути подалі від міста і від батьків (шум, пил, фабрики, відвідування батьків); місцевість повинна бути суха, гориста, з річкою чи озером, чистою питною проточною водою, близько до лісу, відкрита для південно-східних вітрів. Приміщення для колонії мало бути сухе, світле, просторе, з спальнею, робочою кімнатою, службовою кімнатою для персоналу, кухнею, їдальнею, ізоляційною, умивальнею, туалетом, коморою, двором для ігор. Педагогічний персонал і медсестра спали разом з дітьми. Особлива увага приділялась продуктам харчування — вони мали бути свіжими і доброякісними.

Цікавим, з педагогічної точки зору, є *другий етап* — програма занять. Особливої уваги заслуговує розпорядок дня у колонії. При правильній і добре продуманій програмі весь час дня (від 6.30 до 21 години) заняття чергуються з відпочинком, співами, бесідами, іграми. Дисципліна ґрунтується на принципах свободи і добровільності. Діти, з приходом у колонію, діляться на групи за віком і станом здоров'я. Кожною групою керує педагог. Програма педагога узгоджується з лікарем і враховує стан фізичного і духовного розвитку дітей. Для складання програми педагогічний персонал колонії зустрічається щовечора (о 21.15) на нараду, піддає перегляду пройдений день, приймає програму на наступний день (враховуючи недоліки минулого дня та стан погоди).

Режим дня: діти встають о 6.30, розкидають постільну білизну для провітрювання (вікна відкриті цілу ніч, а в холодні ночі — квартирки) і виходять групами на майданчик для гімнастики, яка триває спочатку 5 хвилин, потім збільшується до 7, 10, 12, на кінець — 15 хвилин. Потім — «марш» з піснями в спальню для заправки постелі. При цьому влаштовуються змагання хто скоріше

і гарніше заправить ліжко. Після того діти вмиваються, чистять зуби щіткою з пастою, мийються холодною водою до пояса. Потім — сніданок. Кілька хвилин перед їдою дається для молитви чи думкам про своїх батьків, про їх життя (все це робиться тихо, подумки). З 8.30 до 10-ої години хворі ідуть на прийом і процедури до лікаря, а інші беруть участь у ігрових акціях. О 10-й годині подається другий сніданок. Від 10-ої до 12-ої години — прогулянки в ліс, в поле, вільні ігри. О 12-й годині повертаються додому, мийуть руки, сідають за столи для обіду. Медперсонал стежить, щоб діти їли не поспішаючи, щоб добре жували їжу, правильно сиділи і користувались столовими приладами. На столах — завжди квіти. Після обіду — відпочинок (на свіжому повітрі на ковдрах, а в непогоду — на ліжках в спальні з обов'язковим сном). Після обіду о третій годині купання в річці. Сонцем користуються обережно. У воді довго не перебувають. Суворо дотримуються техніки безпеки при купанні, о 4-й годині відпочинок і їда (що принесли з собою — хліб, фрукти). О 6-й годині повертаються додому, о 6.20 — вечеря. Від 7-ї до 8-ї години розваги спокійного характеру: розповідь казок, цікавих історій, обмін думками про проведений день. О 8-й годині коротка п'ятихвилинна вправа, гігієнічні процедури перед сном: умивання до пояса теплою водою, чищення зубів. З 8.30 до 9-ї години — підготовка до сну. О 9-й годині наступає тиша. Всі сплять.

Третій етап. Спостереження за дітьми, контроль за станом здоров'я, зважування, вимірювання росту [1].

У літній колонії систематично проводилися зібрання на місці урочистих подій, де оголошувалася програма на день, піднімався державний прапор, діти співали гімн Чехословаччини та гімн Підкарпатської Русі, це в свою чергу дає підстави вважати, що колонії виконували вагомий роль у патріотичному вихованні дітей.

Заслуговує на увагу той факт, що набуті в літніх колоніях знання та навички, діти повинні були перенести в свої родини і сприяти піднесенню загального рівня культури життя сільського населення.

Аналіз проблеми здоров'я дітей, підлітків того часу у контексті роботи літньої колонії дає підстави стверджувати що:

- проблема здоров'я була актуальною для населення Закарпаття того часу, про що свідчать матеріали робіт О.Духновича та А.Волошина;
- основою профілактичної діяльності є врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей, правильна організація режиму дня, дозвілля, навчання, а також залучення до роботи з дітьми завчасно підготовлених фахівців;
- робота по збереженню та зміцненню здоров'я дітей реалізувалася у напрямку превентивності, а саме - створення умов, які позитивно впливали на розвиток та формування організму.

Отже, питання формування культури здоров'я дітей та підлітків на Закарпатті на початку ХХ століття, тобто за часів правління Чехословацького уряду, були актуальними і вирішувалися спільними зусиллями педагогів, лікарів, священнослужителів та культурно-освітніх діячів краю. Педагогічні засади організації такої роботи не втрачають своєї значущості і сьогодні.

Література та джерела

1. Алмашій М. І., Русинська педагогічна енциклопедія / М. І. Алмашій. — Ужгород: Видавництво Карпатська вежа, 2005. — 304 с.
2. Волошин А.І. Педагогічні твори / Упорядкування та передмова М. І. Кляп, підготовка текстів та примітки Д. М. Федаки. — Ужгород: ВАТ «Видавництво Закарпаття», 2007 — 576 с.
3. Волошин А. Корчма і діти // Місяцеслов'я на 1904 годъ / Составилъ Августинъ Волошин. — Унгарь, 1903.
4. Волошин А. Педагогіка і дидактика / А. Волошин. — Ужгород: УНІО, 1935. — 80 с.
5. Гомонай В. В. Школа та освіта Закарпаття В. В.Гомонай, В. В. Росул, М. І. Талапканич. — Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ Закарпатського комітету у справах преси та інформації, 1977. — 248 с.
6. Духнович А. Народная педагогія в пользу училищ и учителей сельских. Часть I. Педагогія обшая / А. Духнович. — Львов, 1857. — 91 с.
7. Педагогічні ідеї О. В. Духновича // Історія педагогіки / За ред. М. С. Гриценка. — К., 1973. — С. 184 — 187.
8. Сорокін П. А. Популярние очерки социальной педагогіки и политики / П. А. Сорокін. — Ужгород: Издание Комитета деловодчиков Народно-просветительних рад в Подкарпатской Русі, 1923. — 165 с.
9. Шимоновскій К.М. Летняя колонія на Подкарпатской Русі и их значение для развития детей / К. М. Шимоновскій // Русская школа. — Научно-педагогический журнал, Прага. — №4. — 1935. — С. 35 — 44.

В статтю раскрыта тема ролі летніх колоній в процесах формування навичок здорового образу життя і підвищення функціональності дитячого організму в цілому. Значительное внимание уделяется проблеме здоровья детей в период 20-30-х годов на

території Закарпаття. В статтє приводятя цитати видаючихся деятелєй того времени относительно проблемы здоровья детей. Раскрыты основные педагогические условия организации и проведения летних колоний.

Ключевые слова: здоровье, здоровый образ жизни, летние колонии, педагогические условия, дети, подростки.

The article discloses the subject of the role of the summer camps in the processes of healthy lifestyle forming and improving the functionality of child's organism on the whole. Considerable attention is paid to the problem of children's health during the 20-30s on the territory of Transcarpathia. The article provides quotations of prominent figures of the time about the health problems of children. Revealed are the basic pedagogical conditions for organization and conducting of summer camps and their role in improving and strengthening the health of children.

Keywords: health, healthy lifestyle, the summer camps (colonies), pedagogical conditions, children, adolescents.

УДК 371.315.6:51

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ АВСТРАЛІЇ В ПЕРІОД ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

**Слозанська Ганна Іванівна,
м. Тернопіль**

У статті здійснено аналіз розвитку системи соціальної освіти Австралії шляхом модернізації її змісту та структури в контексті глобалізації національного освітнього простору. Виокремлено основні напрями реформування системи соціальної освіти, розкрито механізми адаптації соціальної освіти Австралії до міжнародних стандартів та вимог Болонського процесу, організація соціальної освіти в контексті реалізації ідеї "навчання впродовж усього життя".

Ключові слова: система вищої освіти, глобалізація освіти, національний освітній простір, модернізації освітньої системи, освітні реформи, освітні послуги.

Постановка проблеми. Початок третього тисячоліття позначений посиленням інтеграційних процесів, що актуалізували наукове співробітництво між усіма країнами світу. В інноваційному контексті суттєвих змін зазнає, зокрема, і галузь освіти. З огляду на динамічні зміни у сучасному глобалізованому світі, які детермінували нові вимоги до рівня освіти, професійної підготовки і компетентностей фахівців соціальної роботи, сьогодні на соціальну освіту покладається завдання формування сучасної еліти, здатної забезпечити відтворення і розвиток інноваційного потенціалу економіки і демократизації суспільства. Крім цього, велика увага приділяється формуванню єдиного світового освітнього простору через зближення підходів різних країн до організації освіти і процесів навчання своїх громадян, а також через визнання документів про освіту.

Відтак, актуальним для України, яка переживає переломний момент у розвитку своєї освітньої системи, є з'ясування тенденцій розвитку соціальної освіти в умовах глобалізації в Австралії.

Мета статті – проаналізувати австралійський досвід модернізації системи соціальної освіти в контексті глобалізації національного освітнього простору.

Виклад основного матеріалу. Стоячи на порозі складних глобальних викликів, перед соціальною освітою Австралії постало питання про створення глобальних знань, які б сприяли вирішенню багатогранних соціальних, економічних, наукових і культурних проблем, що існують у сучасному суспільстві. Структурні перетворення, які відбуваються у системі соціальної освіти Австралії в період з 1990 по 2010 рр., сприяли вирішенню даного питання. Глобальне реформування соціальної освіти країни спрямоване в першу чергу на зміну концептуальних пріоритетів, на пошук інтеграційних шляхів у світові системи освіти.

Австралія, як країна з високом рівнем розвитку освітньої системи, завжди стояла на порозі правильного вибору напрямку вищої освіти, в тому числі і соціальної освіти. Причиною цього є велика кількість іноземних студентів (близько 32 000), які бажають отримати освіту у вищих навчальних закладах країни. Як свідчать матеріали нашого дослідження, Австралія є привабливою для іноземців з певних причин. По-перше, мова навчання – англійська. По-друге, протягом десятиліть країна вкладала кошти у розвиток сектору вищої освіти, що виражається у наявності

великої кількості навчальних програм, належному студентському сервісі (наприклад, проживання) та зручних академічних ступенях.

Однак, для забезпечення конкурентноспроможності соціальної освіти на світовому ринку освітніх послуг Австралія повинна максимально посилити свою дієвість на місцях і поліпшити організацію освітньої системи. Для залучення студентів із інших континентів (не тільки по обміну але й тих, що платять за навчання) австралійським вищим навчальним закладам необхідно запропонувати широкий вибір освітньо-професійних програм, які б відповідали їх особистим та професійним інтересам. Глобалізація системи соціальної освіти призводить до конкуренції вищих навчальних закладів на світовому ринку освітніх послуг. Саме реформування системи соціальної освіти відповідно до суспільних вимог ХХІ ст. дозволить Австралії конкурувати з іншими країнами світу у сфері надання освітніх послуг.

Приєднання Австралії у 1986 р. до Регіональної Конвенції про взаємне визнання наукових ступенів, дипломів в Азіатсько-тихоокеанському регіоні [3] спростило умови мобільності студентів, викладачів та науковців між країнами Азії, Океанії та Австралії та сприяло відкриттю філіалів австралійських університетів з підготовки соціальних працівників на території цих країн.

Результати здійсненого нами дослідження дають підстави для виокремлення таких основних напрямів реформування системи соціальної освіти Австралії в контексті модернізації вищої освіти країни: 1) спрощення процесу переміщення студентів, викладачів і науковців між інституціями, що надають освітні послуги; 2) посилення уваги до якості освітньо-професійних програм; 3) спрощення умов вступу у вищі навчальні заклади і працевлаштування [15].

Реалізація ідеї спрощення процесу переміщення студентів, викладачів і науковців між інституціями що надають освітні послуги (забезпечення мобільності) відбувається шляхом розвитку співпраці вищих навчальних закладів Австралії, Азії, Америки, Океанії та Європи; а також шляхом визнання дипломів, ступенів і кваліфікацій, організації навчального процесу за принципом неперервності, застосування європейської кредитно-трансферної системи як засобу підвищення рівня мобільності студентів.

Ратифікація Австралією Лісабонської конвенції (2002 р.), що передбачає співпрацю вищих навчальних закладів Австралії, Америки та Європи, в тому числі і в галузі соціальної освіти, призвела до зміни структури вищої освіти країни. Затвердження у 2003 р. Міністерством освіти, працевлаштування, професійної підготовки і молодіжної політики Австралії загальноприйнятої системи вчених ступенів (3+2+3) дозволило скоротити термін навчання за програмами бакалаврату з 4 років до 3 (винятком є освітньо-професійні програми бакалаврату з соціальної роботи, якими передбачено чотирирічний термін навчання) із розрахунком 180 кредитів ECTS (6 семестрів); магістратури з 3 до 2 років (120 кредитів ECTS, 4 семестри) і докторантури з 4-5 до 3 років [12].

Із внесенням змін у Закон "Про вищу освіту" в 2007 р., ав-